

TİCARET RİSALESİ

Değerli tacir kardeşim!

Helal rızık kazanma yollarından biri de ticaret yapmaktır. Peygamber efendimiz de ticaret yapmıştır. Hz. Hatice ile evlenmeden önce onun adına ticaret yapmış, dürüstlüğü ve eminliği ile ticarete başarılı olmuştur. Sahabeden birçok kimse ticaretle uğraşmıştır. Hz. Ebu Bekir, Hz. Osman, Hz. Abdurrahman b. Avf gibi sahabenin önde gelenleri ticaretle iştigal ederek geçimlerini temin etmişlerdir.

Dinimizin her alanda emir ve yasakları olduğu gibi ticarete de emirleri, yasakları ve adapları vardır. Bu risalemizde ticaretle ilgili meselelere değineceğiz. Ticaret yapan bir kimsenin ticaretle ilgili dini meseleleri mutlaka bilmesi gerekir. Zira birçok tacir kardeşimiz bazı işlemler sonrasında sorduğu sorulardan yanlış yaptığını görmekte ve pişman olmaktadır.

Kul hakkına girmemek, haksız kazanç elde etmemek, Allah'ın gazabını hak edecek bir duruma düşmemek, ahrette pişman olmamak ve topluma karşı mahcup olmamak için ticari meseleleri ihtiyaç kadarıyla bilmek gerekmektedir.

Ticarete dikkat edilmesi gereken hususlar

1. Niyetimizi halis tutalım.

Niyet, helal olan bir davranışı bile ibadete dönüştürür. Ticarete adım atarken helal rızık kazanma endişesiyle bu iş yapılırsa ticaretin kendisi de ibadete dönüşmüş olur.

Fakat bu ibadetin diğer -Namaz, Oruç- gibi ibadetlerle karıştırılmaması, onların önüne geçirilmemesi gerekir.

Bazılarının: “çalışmak da ibadettir, bundan dolayı namaz kılacak zaman bulamıyoruz. Ya da oruç tutarsak çalışamayız” demeleri doğru değildir. Niyeti helal kazanmak ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak olan bir tacir hem başarılı olur hem de ticaret yaparken sevap kazanmış olur.

2. Güzel ahlakı elden bırakmayalım.

Ticaret kolay bir meslek değildir. Eğer müşteri çeşitliliği de çoksa o zaman daha da zor olmaktadır. Ticarete kolaylık göstermek, güler yüzlü olmak, sabrı elden bırakmamak gerekir. Sadakat, emanet, kanaat, vefa, alırken ya da satarken adaletli olmak, aldığı malı iade etmek isteyenlere –imkân ölçüsünde- yardımcı olmak, borcunu ödemekte zorlanan kimseleri kırmamak ki, bunun sadaka

olduğunu unutmamak, kendi ödeyeceği borçları zamanında ödemek gibi ahlaki davranışlara sahip olmak gerekir.

Asık suratlı, müşterisini azarlayan, alacaksın al, almayacaksın çık diyen, borcunu geciktirenleri azarlayan, ödeyeceği borcu geciktiren, sözünde durmayan, yalan söyleyen, malın kusurlarını gizleyen tacir; ne halk tarafından ne de hak tarafından sevilir.

Peygamber efendimiz şöyle der: “Güvenilir ve doğru tacir kıyamet günü peygamberler, sadıklar ve şehitlerle birlikte olacaktır.”¹ “Allah Teâlâ, alırken satarken ve hakkını ararken müsamahakâr olan kimseye rahmetini esirgemesin.”²

3. Temiz ve Helal mal satmaya dikkat edelim.

Dinimizde bazı malların satılması haram olduğu gibi bazı malların satılması da şüphelidir. İçki, kumar aletleri, domuz eti gibi şeyler açık şekilde haram iken, toplumu ifsat eden kılık kıyafet, sigara ve heykel gibi bazı şeylerin satılması da şüpheden hali değildir.

Bu gibi şeyleri çok satılıyor bahanesi ile satmak kişiyi ahrette mesul yapacaktır. Bazı kıyafetlerin üzerinde şeytan tasvirleri, açık saçık kadın resimleri, dini aşağılayan yazılar ve ahlaksızlığa sevk eden sloganlar bulunmaktadır.

Müslüman tacir buna dikkat etmeli ve sattığı şeylerin dini ve dünyevi sorumluluk getirmeyecek şeyler olmasına dikkat etmelidir. Maalesef namaz kılan bir gencin tişörtünden İngilizce olarak “Tanrı İsa’nın askeriyim” ifadesine şahit olunmuştur. Ya da genç bir kızın kıyafetinde “Gel beni öp ve ...” gibi ahlaksızca yazılar yabancı dillerle yazılarak Müslüman toplumunda satılmıştır.

Müslüman tacir yabancı dilde yazılar barındıran bu tür elbiseleri sırf çok satılıyor diye satmaz. O yazıları okur veya okutur. Eğer ahlaki, dini, milli, ve örfi değerlere aykırı ise bunu asla satmamalı ve almamalıdır.

4. Hak sahibine hakkını zamanında ve tam verelim.

Tacir yanında çalıştırdığı işçinin hakkını verirken üşengeçlik göstermemelidir. İşçinin hakkına riayet etmeyen birinin duası da makbul olmayacaktır. Bazı tacirler işçilerinin ücretini gereksiz yere geç vermekte ya da parça parça vererek

¹ Tirmizi 1209, Darimi 2542

² Buhari 2076

onları mağdur etmektedir. Bu davranışlar işçilerin çalışırken isteksiz çalışmalarına neden olacaktır.

Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: “İşçinin ücretini alınının teri kurumadan veriniz!”³ Hadiste geçen “alınının teri kurumadan” ifadesi anlaşmaya göre peşin, haftalık veya aylık ücret şeklinde de olabilir. Önemli olan günü geçirmemektir.

Başka bir yerde ise şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü bizzat ben üç kişiden davacı olacağım: Bana söz veren ancak sözünü yiyen, özgür birini köle diye satıp parasını yiyen ve ücretli işçi tutup onun ücretini ödemeyen kimsedir.”⁴

Yine hak sahiplerinden bir diğeri de borçlarıdır. Dükkân kirası veya sattığı malların parasını zamanında ödemeye dikkat etmelidir.

Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: “Zengin/imbânı olan kimsenin borcunu geciktirmesi zulümdür.”⁵

Hak sahiplerinin en önemlisi de Allah hakkı olan zekât ve sadakadır. Allah hakkı diğer adıyla kamu hakkıdır. Sosyal sorumluluk hakkı olarak da bilinen bu hakkın ihmal edilmemesi gerekir. Tacir zekât verecek bir duruma gelmişse kendisi yapabiliyorsa kendisi, yapamıyorsa bilen birisinin yardımıyla zekâtını hesaplar ve hak sahiplerine öder. Zekât ve sadaka malın içindeki kirleri arındırdığı gibi, veren kimseyi de toplumda saygın kılar. Cimriliği engelleyen ve dini sigorta da sayılan zekât ve sadaka maalesef gün geçtikçe ihmal edilmekte ve hak sahipleri olan fakirler de mağdur edilmektedir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infakta bulunmayan kimseleri incitecek bir azap ile uyar!”⁶ “Onların mallarında isteyenlerin ve mahrum bırakılanların da hakkı vardır.”⁷ “Onların mallarının bir kısmını zekât olarak al ki, onları (bu zekât) temizlesin ve arındırsın!”⁸

5. Faiz ve faize götürecek işlemlerden uzak duralım.

Her Müslüman tacirin faizin ne olduğu hususunda bilgi sahibi olması gerekir. Birçok tacir kardeşimiz kimi zaman umursamadan, kimi zaman da bilmeden faiz

³ İbni Mace 2243

⁴ Buhari 2085

⁵ Buhari 2287

⁶ Tevbe Suresi 34

⁷ Mearic Suresi 24,25

⁸ Tevbe Suresi 103

tuzağına düşmektedir. Faizi ticaretin bir parçası görenler ise maalesef günbegün artmaktadır.

Değerli tacir kardeşim!

Faiz dinimizin kesin haram kıldığı işlemler arasında yer almaktadır. Yeni iş yeri açmak, işyerini büyütmek, borçlarını ödemek, müşterilerini çoğaltmak, yatırımını genişletmek ve rekabet gücünü artırmak için ve benzer her ne sebep olursa olsun faiz almak, faiz vermek kesinlikle haramdır. Elde edilen kazanç ise kişinin ve bakmakla mükellef olduğu ailesinin faize bulaşmasına neden olacaktır.

Faizin azı da çoğu gibi haramdır. Bazı tacirler düşük miktar faiz oranlarını normal görmekte ve bundan da kaçınmamaktadırlar. Birçok işlemde bankaların aracılık yapmasından dolayı ödeme takvimine riayet etmeyen tacir ödediği faiz ile bu günaha ortak olmaktadır.

Yine bazı tacirlerin kredi kartı, banka kredisi, post cihazı kullanımı konusundaki yanlış bilgisi ya da umursamazlığı da onu faize bulaştırmaktadır. Kredi kartı ve post cihazını zorunlu gören tacirin faizle ilgili meseleleri iyi bilmesi, hangi durumlarda faize bulaştığını sorması ve öğrenmesi gerekmektedir.

Bankada hesap açarken vadeli-vadesiz dikkat etmeyen, kredi kartından nakit para çeken, banka kartlarında bulunan ek hesabı kullanan, bankaların müşterilerine sunduğu cazip faiz (!) oranlarına aldanan tacirler helal kazançlarına haram katarak hem kendilerini hem de sorumlu oldukları işçi ve ailelerini de bu günaha ortak etmektedirler.

Faiz yedi büyük günah arasındadır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “ Faiz yiyenler mahşer günü şeytanın çarptığı kimseler gibi kalkarlar. Zira onlar: Alışveriş faiz ile aynı şey demişlerdi. Hâlbuki Allah alışverişi helal, faizi ise haram kılmıştı.”⁹

“Allah faizi eksiltirken sadakayı ise bereketlendirir.”¹⁰

“Ey inananlar, Allah’tan korkun! Faizden ne kalmışsa elinizde onu bırakın! Eğer inanmışsanız! Ancak bunu yapmazsanız bilin ki, Allaha ve Resulüne savaş açtınız;!”¹¹

⁹ Bakara Suresi 275

¹⁰ Bakara Suresi 276

¹¹ Bakara Suresi 278,279

Peygamber efendimiz faiz işine bulaşan herkesi lanetlemiştir.

“Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem; faiz yiyeni, faize vekâlet edeni ve şahitlik edenleri lanetlemiştir.”¹²

6. Haksız kazançtan uzak duralım.

Ticaret ederken kazancımızın hakkımız olmasına, alın teri, emek ve çalışmamızın karşılığında olmasına dikkat etmek gerekir. Kazancın ne şekilde ve nasıl geldiğine riayet etmeden yapılan ticaret haksız kazançta neden olmaktadır.

Bazı tacirler ellerinde kalan malları ticaretten anlamayan ya da aldığı malın ne olduğunu kavrayamayan müşterilerine satmaktadır.

Modası geçmiş bir ürünü yeni diye satmak, kusurlu bir ürünü kusurunu gizleyerek satmak, müşterinin ihtiyacı olmayan bir malı ihtiyacıymış izlenimi vererek satmak, bir malı çok fahiş fiyata satmak, aynı bölgede satılan bir ürüne mukabil bölge piyasasından pahalıya satmak, malın fiyatını sürekli değiştirmek, kişilere göre fiyat belirlemek, başkalarının ticari işlemlerine karışıp alışverişlerine engel olmak, kendi malını satmak için başkasının malını kötülemek, müşterisini mal hakkında yeterince bilgilendirmemek, iade alması kanuni zorunluluk arz eden ürünlerde iade almamak, defolu malları defosuz malların arasına katmak, müşteriye malın sermayesi hususunda doğruyu söylememek vb. işlemlerin tamamı dini ve dünyevi açıdan sorumluluk getirir.

Teslim etmesi gereken bir malı geciktirmek suretiyle müşteriye mağdur etmek, elinde olmayan malları satmaya çalışmak, ihale ve müzayede türü alışverişlerde rüşvet vermek ve ihaleye fesat karıştırmak da haksız kazançta girmektedir.

Çiftçi ve köylüden aldığı tarım ve hayvansal ürünleri ucuza almaya çalışmak da yasaklanmış ticari işlemlerdendir.

Temel gıda maddelerini piyasanın ihtiyacı olduğu dönemlerde stok yapmak, tekel oluşturmak ve piyasadaki tüm malları kendisine toplayarak kendi özel piyasasını (tekel) oluşturmak da haksız kazançtır.¹³

7. Kanunla belirlenmiş kurallara uyalım.

¹² Müslim 1598

¹³ Temel gıda maddeleri buğday, un, arpa, mısır, yağ, şeker vb. günlük tüketim mallarıdır. Hayvanlar için de sap, saman, gübre vb maddelerdir. Ancak fıstık, fındık, kuruyemiş gibi maddeleri stok etmekte sıkıntı yoktur. Allah daha iyi bilir.

Bazı ticari kanunlar insanların aldanmasını, haksız rekabeti, sahtekârlık ve dolandırıcılığı engellemek için konulmuştur. Bu kanunlara İslam'ın ilkelerine açıkça aykırı olmadığı sürece uymak gerekir. Zira İslam âlimleri de zaman zaman toplumun ihtiyaçlarına binaen bazı kanunların zorunlu olmasını meşru görmüşlerdir. Birçok İslam ülkesinde de ticari kanunlar o bölgenin uzmanları tarafından kabul edilmiş ve şer'î mahkemelerce de onay görmüş ve uygulanmaktadır.

Fiyat levhası koymak, patent hakkına riayet etme, piyasada haksız rekabete gitmek, kanunla belirlenmiş ve suç olan ürünleri alıp satmamak, son tüketim tarihini belirtmek, ürünün içindeki maddeleri açıkça yazmak, standart olan ürünlerde gramaja dikkat etmek, çalışma saatlerine ve günlerine riayet etmek, garanti ve fatura gibi belgeleri tüketiciye vermek, yasal olarak tespit edilmiş ürünlerin iadesi durumunda zorluk çıkarmamak, hijyen kurallarına riayet etmek ve benzeri yasalarla belirlenmiş kurallara uymak gerekir.

8. Başkasına zarar vermeyelim.

Müslüman tacir rekabet ederken de insafî elden bırakmaz. Başkasının zarar etmesi için rekabet etmez. Başkasını iflas ettirmek için ona yakın yerde işyeri açmaz. Başkasının müşterilerini kendisine çekmek için hileye başvurmaz. Piyasa fiyatlarının altında mal satarak diğer esnaflara zarar vermez. Başka esnafın işçisine, çırağına gizli iş tekliflerinde bulunmaz. Başka esnafın malını kötülemez. Aynı şekilde kendisini bölgenin tek esnafı gibi görüp de başkasının orada iş yapmasına engel olmamalıdır.

Fiyatları yüksek tutup diğer esnafların da böyle yapmasını istemez. -Bazı Pazar esnafının pazarı gezerek uygun fiyatla mal satmak isteyenleri tehdit ettiği görülmektedir.-

Müslüman tacir ortak satılan ürünleri daha ucuza almak için ya da daha pahalıya satmak için diğer tacirlerin ticaretine karışmamalıdır. Kendi ticari ürünlerini satarken üründe olmayan özellikleri varmış gibi satmamalıdır.

Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: “Bazılarınız başkalarının (tamamlanmamış) ticareti üzerine alışveriş yapmaya çalışmasın.”¹⁴

“Zarar vermek ya da zarara zarar ile karşılık vermek yasaktır.”¹⁵

¹⁴ Buhari 2139, Müslim 1412

¹⁵ Muvatta 2/218

9. Müslüman'ın derdiyle dertlenen tacirlerle iş yapmaya dikkat edelim.

Müslümanların kendi aralarında daha güçlü olması gerekir. Maalesef Müslüman olduğu halde İslami kurallara uymayacak şekilde ticaret yapan çok kimse vardır.

Alkol ürünleri satan, domuz eti satan, kumar aletleri satan, meyhane işleten, faizle iştigal eden, alacak vereceklerine riayet etmeyen biriyle alışveriş yapmamaya dikkat edelim.

Helale dikkat eden kimse olduğumuz gibi helal iş yapan diğer tacirlerden alışveriş yapmaya da dikkat edelim.

Bizim için bir malın kaliteli ve ucuz olması önemli olduğu gibi helal olması da önemlidir. Bu sırada kazandığı sermaye ile Müslümanların aleyhine çalışan şirketler maalesef olabilmektedir. Bazı firmaların, şirketlerin, kuruluşların boykot edilmesi; bunun yanı sıra Müslüman'ın derdiyle dertlenen firma ve şirketleri de desteklemek gerekmektedir.

10.Kazancımıza tahakkuk eden zekâtımızı verelim.

Zekât; tarım, ticaret ürünlerinden ve hayvanlardan verilir. Hangi alanda kazanç elde ediyorsak zekâtımızı da o alandan vermek ve zekât ile ilgili meseleleri bilmek gerekiyor.

Zekât toplumda yaşayan fakir, yoksul ve bakıma muhtaç kimselerin şer'i hakkıdır. Namaz kılmak farz olduğu gibi zekât vermek de farzdır.

Günümüzde yaşanan savaşlar birçok aileyi göçe zorlamıştır. Savaşta esir düşen veya öldürülen kimselerin aileleri de bakıma muhtaç hale gelmiştir. Yetimler, dul kadınlar, yaşlılar, kimsesizler, sakatlar, yaralıları ve binlerce kişi başkalarının vereceği desteğe muhtaç hale gelmiştir.

Müslüman tacir sadakayı bol verir. Zekâtını zamanında ve ihtiyaç sahibine verir. Kendisini zekât vermekten kurtarmak için hileye başvurmaz. Bilir ki, zekât Allah'ın emridir ve kul hakkıdır. Verilmediği takdirde Allah bunun hesabını soracaktır. Dünyada malı bereketlensin, Ahrette Allahın hoşnutluğunu kazansın diye zekâtını güzelce hesaplar ve isteyerek, gönülden verir.¹⁶

Tüketiciler diyor ki:

Değerli tacir kardeşim! Tüketicilerin size notu var.

¹⁶ Zekat ile ilgili açıklama için dördüncü maddeye de bakılabilir.

1. Lütfen bize ihtiyacımız olmayan bir malı ihtiyaçmış gibi anlatarak satmayın!
2. Lütfen cazip taksit, indirimler ve kolaylıklar adı altında bir malı pazarlamayın!
3. Her girdiğimiz iş yerinden mutlaka bir şey almak zorunda değiliz. Lütfen bizi mutlaka bir şey almaya zorlamayın!
4. Lütfen fiyat etiketi koyun. Biz de maddi durumumuza göre karar veririz.
5. Lütfen sattığınız ürünlerin fiyatlarını sürekli değiştirmeyin. Aynı malı aynı yerden bazen birimiz ucuz, diğeri pahalı almaktadır. Bu da bizde tacire karşı önyargı oluşturmaktadır.
6. Lütfen sabırlı olun. Daha önce sizi usandırmış müşterilerin öfkesini bizden çıkarmayın!
7. Bazen sadece bir malın fiyatını görmek için iş yerinize geliriz. Lütfen bizi o anda almak için sıkıştırmayın!
8. Bazen ne alacağımız konusunda kararsız olabiliriz. Böylesi durumlarda bize düşünme zamanı verin.

TİCARETLE İLGİLİ AYETLER

Yüce Rabbimiz ticareti helal görmüş ve Kuran'ı Kerim'de buna değinmiştir. Şöyle buyurmaktadır:

1. Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Ancak kendi rızanızla yaptığınız ticaretle yemeniz helaldir.¹⁷
2. Ey iman edenler! Belli bir vade ile karşılıklı borç alış verişinde bulunduğunuz vakit onu yazın. Hem aranızda doğruluğuyla tanınmış yazı bilen biri yazsın.¹⁸

Ticarette yazılı beyanata dikkat etmek gerekir. İnsan zihni nisyan ile maluldür. Ezberlediklerini unutabilir, alacak vereceklerini karıştırabilir. Ödeme zamanlarını veya ödeyeceği ücretin miktarını hatırlamayabilir. Bunun için borçlarını ve alacaklarını yazmalarıdır. Yazmak güvensizlik değil bilakis muhtemel karışıklıkları önlemek içindir. Yüce Rabbimiz Kuran'ı Kerim'de buna değinmiş, borçların yazılmasını emretmiştir.

3. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun. Hesap sorucu olarak da Allah yeter.¹⁹

¹⁷ Nisa 29

¹⁸ Bakara 282

Alacak verecek meselelerinde bazen şahit veya kefil gerekli olur. Bunun ihmal edilmemesi gerekir. Zira şahitler tarafların anlaşamadığı durumlarda doğruyu söylemekle mükelleftirler. Şahitlerin de ister kendi öz kardeşleri, ister kendi akrabaları olsun her ne şekilde olursa olsun adaletten sapmamaları gerekir.

4. Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendini, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır.²⁰
5. Alım satım yaptığınız vakit de yine şahit tutun. Ayrıca ne yazan, ne de şahitlik eden bir zarar görmesin. Eğer onlara zarar verirsiniz, o işte mutlaka size dokunacak bir günah olur. Üstelik Allah'tan korkun. Allah size ayrıntılarıyla öğretiyor ve Allah her şeyi bilir.²¹

Şahitlerin vereceği karara uymak gerekir. Eğer tarafların ikisi de kendisinin haklı olduğunu söyleseler, böyle bir durumda şahitlerin sözü bağlayıcı olur. Şahitlerin kasıtlı olmadan verecekleri yanlış kararlar bile bağlayıcı olur. Ancak kasıtlı olarak taraf tutarlarsa Allah katında mesul sayılırlar. Şahitlere ve benzeri durumda olan kimselere hediye vermek, rüşvet vermek ve onlara duygu sömürüsü yapmak da dinen yasaktır. Zira verecekleri kararların etki altında olmaması lazımdır. Yine şahitlere tehdit, baskı yapmak da Allah'ın yasak ettiği işler arasındadır.

6. Şahitliği bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkârdır. Allah yapmakta olduklarınızı bilir.²²

Şahitlerin tanık oldukları olayları gizlemeleri caiz değildir. Olayları olduğu gibi anlatması ve şahitlikten kaçınmaları da doğru değildir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

7. Bazı insanlar var ki, ne ticaret ne de alış veriş onları Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.²³

¹⁹ Nisa 6

²⁰ Nisa 135

²¹ Bakara 282

²² Bakara 283

²³ Nur 37

Ticaret yaparken ibadetlerimizi ihmal etmemeliyiz. Namazı vaktinde kılmak gibi. Bazı tacir kardeşlerimizin “ticaret yapıyoruz, rızık kazanıyoruz, çalışmak da ibadettir” gibi bahanelerle ibadetlerini terk ettikleri veya aksattıkları görülmektedir. Ticaret, Allah’ı anmaktan alıkoymamalıdır. Ticaret yaparken Allah’ı anmak; helale dikkat etmek, haramdan sakınmak, dürüst olmak, Namazını kılmak şeklinde olur.

8. De ki: “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz/menfaat çevreniz, elde ettiğiniz mallar, zarar etmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden konutlar sizin için Allah’tan, resulünden ve Allah yolunda cihattan daha sevimli ise artık Allah, emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah, yoldan ayrılmış bir topluluğu doğru yola eriştirmez.”²⁴
9. Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah’ı anmaya koşun ve alış verişini bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır.²⁵

Bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona gittiler ve seni ayakta bıraktılar. De ki: "Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."²⁶

Peygamber efendimiz Medine’nin ilk yıllarında bir gün Cuma namazı hutbesi okurken Şehre bir ticaret kervanı gelir. Hutbe dinleyenlerin bir kısmı kervanın geldiğini duyar duymaz camiden ayrılır. Bu davranışlarının yanlış olduğunu yüce Allah Cuma suresinde belirtir. Cuma günü ezan okunduktan sonra alışveriş işi namaz bitinceye kadar terk edilmelidir. Bu yasak sadece satmakla ilgili olmayıp, almak da aynı şekilde yasaktır. Camilerin önlerine kurulan küçük sergi satış yerleri de buna dâhildir. Ezan okunduktan sonra namaz bitinceye kadar sergi açanların da alışverişini bırakmaları, tatlı satan, içecek satanların namaz bitinceye kadar ara vermeleri gerekmektedir.

10. Faiz yiyenler, ancak şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi kalkarlar. Bu, onların: "Alım-satım da ancak faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alış-verişini helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (faize) bir son verirse, artık geçmişi kendisine, işi de Allah'a aittir.

²⁴ Tevbe 24

²⁵ Cuma 9

²⁶ Cuma 11

Kim (faize) geri dönerse, artık onlar ateşin halkıdır, orada sürekli kalacaklardır.²⁷

Allahın kesin bir şekilde yasakladığı faiz gibi kazanç yollarından uzak durulması gerekir. Faizi almak da vermek de günahdır. Faiz almak veya vermek Allaha karşı savaş açmak gibidir. Böyle bir savaşın tek ve mutlak mağlubu vardır. O da faiz ile uğraşandır. Faizin ne kadar zararlı olduğu herkes tarafından malum iken, yine de faize bulaşan birçok gafil Müslüman vardır. Faiz yedi büyük günahın bir tanesidir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır.

11.Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. Eğer tevbe edip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.²⁸

Faiz kazanç yolu değildir. Malın bereketini götürür. Faiz, malın içine sirayet eden iç hastalık gibi malı içten içe tüketir. Faiz mutlaka bir şekilde kişide etki bırakmaktadır. Faizden elde edilen kazanç hastalık, musibet, afet, güvensizlik, korku vb. bir şekilde mutlaka çıkmaktadır.

12.Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günahıta ısrar eden hiç kimseyi sevmez.²⁹

13.Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkediniz.³⁰

Bilmeden, istemeden faize düşülmüşse bile faizden elde edilen kazancı almamak gerekir. Bazı ilim adamları bankalarda istemeden elde edilen faiz parasının kişinin kendisine, akraba ve dostlarına hariç hayır kurumlarına veya hiç tanımadığı fakir kimselere aktarması gerektiğini söylerler.

14.Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu, hem daha iyidir hem de neticesi bakımından daha güzeldir.³¹

15.Eksik ölçüp noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun! Onlar insanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise

²⁷ Bakara 275

²⁸ Bakara 279

²⁹ Bakara 276

³⁰ Bakara 278

³¹ İsra 35

eksik ölçer ve tartarlar. Onlar düşünmezler mi ki, tekrar diriltilecekler!³²
16.Ve ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin; yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın. Eğer mümin iseniz Allah'ın (helâlinden) bıraktığı (kâr) sizin için daha hayırlıdır. Ben üzerinize bir bekçi değilim.³³

Ölçü ve tartı aletlerini tamir etmek gerekir. Ölçü ve tartıya dikkat etmeyen kimseler Allahın helak ettiği toplumların davranışını sergilemiş olurlar. Azaba müstahak olmayı gerektiren bu durumdan şiddetle kaçınmak gerekir. Alırken de verirken de tam tartmak Allahın kesin emridir. Paketleme yaparken gramaja dikkat etmek gerekiyor. Bazı büyük firmaların binlerce paketten birkaç gram bile eksik tartmaları onlara görünüşte kar veya kazanç gibi görünse de bu yaptıkları büyük günahdır.

17.Ey iman edenler! Akitleri(n gereğini) yerine getirin!³⁴

18.Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluk doğurur.³⁵

Sözleşmelere riayet etmek gerekiyor. Ticaret yaparken vadelere, ödeme takvimine, alacak zamanına, siparişe, ücret ödemelerine ve diğer tüm ticari sözlere riayet etmek gerekir. Haksız yere oyalamak da dinen doğru bir davranış değildir.

19.Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.³⁶

Tacirlerin sattıkları malların temiz ve helal olması gerekir. Haram malları, şüpheli malları ve sağlıksız ürünleri satmaları da dinen doğru değildir. Kumar aletleri satmak, eti yenmeyen hayvan etleri satmak, içki satmak, günü geçmiş veya bozulmuş gıdaları satmak da caiz değildir.

20.Eğer (borçlu) darlık içinde ise, eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek (gerekir). Eğer (gerçekleri) anlarsanız bunu sadakaya (veya zekâta) saymak sizin için daha hayırlıdır.³⁷

³² Mutaffifin 1-4

³³ Hud 85-86

³⁴ Maide 1

³⁵ İsra 34

³⁶ Maide 90

³⁷ Bakara 280

Müsamahakâr davranmak gerekir. Ticaret yaparken bazı zorluklar kaçınılmazdır. Alacaklıların zor durumda olması, kimi zaman (Allah göstermesin!) iflas etmeleri durumunda ise genişlik göstererek borçları ertelemek de Allah'ın emirleri arasındadır:

TİCARETLE İLGİLİ HADİSİ ŞERİFLER

1. Doğru sözlü ve güvenilir tüccar; peygamberler sadıklar ve şehitler ile birlikte olacaktır.³⁸
2. Allah üç kimseyi sevmez. Sürekli yemin eden tüccarı, minnet eden cimriyi ve kibirli fakiri!³⁹
3. Peygamber efendimize hangi kazanç yolunun daha iyi olduğu soruldu: “İçinde yalan dolan, hile, günah ve haram kazanç olmayan alışveriş ile el emeği karşılığında elde edilen kazanç” buyurdu.⁴⁰
4. Bir zaman gelecek o dönemin insanları aldıkları şeylerin haram ya da helal olup olmadığına aldırış etmeyecek!⁴¹
5. Allah Teâlâ; alırken, satarken ve hakkını talep ederken müsamahakâr davranan kişiye rahmetini esirgemesin!⁴²
6. Satıcı ve müşteri alışveriş pazarlığı üzerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler. Eğer ikisi de alıp sattıkları şey hususunda doğru beyanatta bulunur ve anlatılması gereken şeyleri izah ederlerse bu alışveriş ikisi için de bereketli olur. Ancak bir şeyleri gizlerlerse ikisinin de alışverışı bereketsiz olur.⁴³
7. Borç vermek (faizsiz kredi) sadakadır.⁴⁴
8. Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem); faiz alanı, vereni, vekâlet edeni, şahitlik yapanı, kâtiplik yapanı lanetledi. “Onlar günah bakımından aynıdırlar” dedi.⁴⁵
9. Resulullah şöyle dedi: “Ey tacirler, ticaret yaparken ister istemez bu işe yalan dolan, istemeden de olsa yalan yeminler karışıyor. Bu karışıklığı sadaka vererek düzeltin!”⁴⁶
10. Kıyamet günü bizzat ben üç kişiden davacı olacağım: Bana söz veren

³⁸ Tirmizi 1126, Darimi 2459

³⁹ Ahmed b. Hanbel 20822

⁴⁰ Ahmed b. Hanbel 15522

⁴¹ Buhari 591, Darimi 585

⁴² Buhari 1944, Tirmizi 1236

⁴³ Buhari 596, Muslim 1054

⁴⁴ Mucemu's Sağır 403, İbni Mace 2423, İbni Hibban 5148

⁴⁵ Müslim 3002

⁴⁶ Tirmizi 462, Ebu Davud 917

ancak sözünü yiyen, özgür birini köle diye satıp parasını yiyen ve **ücretli işçi tutup onun ücretini ödemeyen kimsedir.**⁴⁷

11. Bir adam Resulullah'ın yanına geldi ve şöyle dedi: "Hangi sadaka çeşidi daha üstündür?" Resulullah şöyle cevap verdi: "Sağlığında, cimriliğin üstüneyken, zengin olma hayalleri kurup fakir olma korkusu yaşadığın bir dönemde verdiğin sadaka daha üstündür. Sadaka vermeyi can boğaza dayanıncaya kadar sakın erteleme!"⁴⁸
12. Her sabah vakti yeryüzüne iki melek iner ve şöyle derler: "Allahım, infak edenlerin harcadıkları kadarını onlara geri döndür. İnfak etmeyenlerin kazancını yok et!"⁴⁹
13. Yedi sınıf insan; Allahın gölgesi hariç hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde Allah tarafından gölgelenecektir. Bunlardan biri de sağ elinin verdiği sadakayı sol eli bilmeyecek derecede sadaka verme işini gizli tutan kimsedir.⁵⁰
14. Zengin/İmkânı olan kimsenin borcunu geciktirmesi zulümdür.⁵¹
15. İşçinin ücretini alınının teri kurumadan veriniz!"⁵²
16. Her kim yaptığı alışverişten pişman olup anlaşmayı iptal etmek isteyeneye yardımcı olursa (onun bu sıkıntısını giderirse) Allah da kıyamet günü onun sıkıntılarında birini giderir.⁵³
17. Her kim borcunu ödemekte güçlük çeken kimsenin borcunu erteler ya da ondan alacağı borcu düşürürse Allah onu kıyamet gününde kendi gölgesine alır.⁵⁴
18. Bizi aldatan bizden değildir.⁵⁵
19. Kişi kendi emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir yiyecek elde edemez!⁵⁶
20. Helal de bellidir haram da bellidir. İkisinin arasında bazı şüpheli meseleler vardır ki, insanların büyük çoğunluğu bu konuda bilgisizdir.

⁴⁷ Buhari 2085

⁴⁸ Buhari 1335

⁴⁹ Buhari 409, Müslim 637

⁵⁰ Buhari 188

⁵¹ Buhari 2287

⁵² İbni Mace 2243

⁵³ İbni Mace 2199, Ebu Davud 3460

⁵⁴ Müslim 5332

⁵⁵ İbni Mace 549

⁵⁶ Buhari 594

Her kim bu Şüpheli Őeylerden uzak durursa dinini ve namusunu muhafaza altına almıŐ olur.⁵⁷

Murat PADAK-Diyanet Eđitim Merkezi Eđitim Görevlisi

Kaynak: <https://www.muratpadak.com/ticaret-risalesi/>

www.muratpadak.com